

รางวัล การบริหารราชการ แบบมีส่วนร่วม

**ประเภทสัมฤทธิ์ผล
ประชาชนมีส่วนร่วม**
Effective Change

ระดับดีเด่น

**สถาบันวิจัยและพัฒนา
พื้นที่สูง
(องค์การมหาชน)**

โครงการคู่มือคนอยู่ร่วมกับป่า ลดพื้นที่ทำไร่หมุนเวียน

ชาวเขาเผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยง) จำนวน 86 ครัวเรือน อาศัยอยู่ในบ้านห้วยน้ำใส หมู่ 9 ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ 8,490 ไร่ ประชากรมีการทำไร่หมุนเวียน (ปลูกข้าวไร่ และพริกกะเหรี่ยง) จำนวนมากถึง 1,903 ไร่ เป็นสาเหตุสำคัญทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าขยายพื้นที่ทำกินในลักษณะการทำไร่หมุนเวียน มีการเผาเศษพืชเกิดปัญหาไฟป่าและหมอกควัน และการชะล้างพังทลายของหน้าดินส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำอย่างต่อเนื่อง

กำหนดโซนพัฒนา สร้างการมีส่วนร่วม

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (สวพส.) ดำเนินงานโดยยึดหลักการโครงการหลวง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นจุดศูนย์กลางการพัฒนาเชิงพื้นที่ ซึ่งแนวทางเริ่มต้นได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าพื้นที่ ดำเนินการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน และจัดเวทีชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจถึงแนวทางการดำเนินโครงการ การระดมความคิดเห็น ซึ่งในระยะเริ่มแรกการทำงานมีความยากลำบาก เนื่องจากชาวบ้านยังมีความไม่ไว้วางใจ ไม่ให้ความร่วมมือ รวมไปถึงปัญหาทางการสื่อสารและการใช้ภาษา

ภายหลังชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือกับทางเจ้าหน้าที่ สวพส.เป็นอย่างดี มีการระดมความคิดเห็นร่วมกันเพื่อจัดทำแผนชุมชน โดยชาวบ้านนำทางเจ้าหน้าที่ สวพส. เพื่อสำรวจพื้นที่ ทำให้เกิดแผนที่ชุมชนขึ้น สามารถจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ สร้างระเบียบข้อตกลง และขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนตามแผน กำหนดเขตการพัฒนาเป็นโซน A, B, C และ D เพื่อสร้างต้นแบบ

และขยายการพัฒนาไปสู่แต่ละโซน จนกระจายการพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งชุมชน และได้ร่วมกันบูรณาการแผนงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ 20 หน่วยงาน ดำเนินกิจกรรมตามแผนของโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยทุกหน่วยงานขับเคลื่อนการพัฒนาในแต่ละโซนตามที่กำหนด ให้มีเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม มีการนำความรู้ทางเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาสนับสนุนและรวบรวมข้อมูล ประมวลผล จัดทำแผนที่ และมีการดินข้อมูลสำคัญต่างๆ ให้ชุมชน ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาพร้อมกันเพื่อสิ่งแวดล้อมและประเทศ

ผลสำเร็จของโครงการคู่วิถีคนอยู่ร่วมกับป่า ไม่เพียงช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งของประชาชนกับหน่วยงานรัฐ ในด้านการบุกรุกพื้นที่ป่า สามารถลดพื้นที่ทำไร่หมุนเวียน กลับคืนเป็นพื้นที่ป่าให้กับสังคมและประเทศ จำนวน 966 ไร่ สร้างการอนุรักษ์ฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของป่า เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) และแหล่งอาหารของชุมชน (Food bank) เช่น บุก ไร่ พลู และสมุนไพร ส่งเสริมให้ชุมชนมีความมั่นคงด้านอาหาร มีอาชีพที่หลากหลาย โดยสนับสนุนการสร้างเกษตรกรตัวอย่าง (smart farmer) และส่งเสริมเกษตรกร 44 ราย พื้นที่ 113 ไร่ รวมถึงการสร้างตลาดรองรับ สามารถสร้างรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เช่น เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกเสาวรส 1 ไร่ ประมาณ 100,000 บาท เทียบเท่ากับการใช้พื้นที่ปลูกข้าวไร่ 25 ไร่ โดยการจัดการเน้นความสำคัญของระบบเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใช้พื้นที่และน้ำอย่างจำกัด โดยปรับเปลี่ยนจากการทำไร่หมุนเวียน เป็นระบบเกษตรผสมผสานที่ได้รับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัย (GAP) เช่น อะโวคาโด มะม่วง กาแฟ เสาวรส บุก ข้าว พืชผัก และปศุสัตว์ จนเกิดการรวมเป็นกลุ่มเตรียมสหกรณ์ (สหกรณ์การเกษตรโครงการขยายผลโครงการหลวงสบเมย จำกัด)

นอกจากนี้บ้านห้วยน้ำใสได้รับการพัฒนาให้หมู่บ้านตัวอย่าง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนชาวกะเหรี่ยง ในเขตพื้นที่สูงของประเทศไทย เพื่อการสร้างสังคมที่เป็นสุข ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ขจัดปัญหาความยากจน ส่งเสริมการเป็นเศรษฐกิจสีเขียว มีการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

“คู่วิถีคนอยู่ร่วมกับป่า ลดพื้นที่ทำไร่หมุนเวียน”

ชุมชนอยู่ดีมีสุข มีการพัฒนาที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน

1) สร้างความเข้าใจชุมชน จัดทำฐานข้อมูล วิเคราะห์ และวางแผนการพัฒนาให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการอย่างถูกต้องเหมาะสมตามภูมิสังคม ไม่ฝืนระเบียบกฎหมาย

2) กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ชัดเจน แบ่งโซนพัฒนา ตั้งคณะกรรมการ และจัดทำแผนพัฒนาชุมชนต้นแบบ

3) การดำเนินกิจกรรมตามแผนของโครงการ เพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานบูรณาการทุกภาคส่วน อย่างเป็นระบบและครบวงจร

4) พัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โดยจัดทำโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น และพัฒนาอาชีพ ปรับระบบเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สร้างรายได้ที่พอเพียง กระจายการพัฒนาให้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชน (โซน A, B, C) ชุมชนยอมรับและพร้อมปรับเปลี่ยน

5) พัฒนาอาชีพ พื้นที่ โซน A, B และ C เป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ 1,086 ไร่ แก้ปัญหาภัยแล้ง ลดการเผา เพิ่มพื้นที่สีเขียว อนุรักษ์ดินและน้ำ สร้างรายได้ อาหารมั่นคง

โซน D (966 ไร่) คนอยู่ร่วมกับป่า

6) ลดพื้นที่ไร่หมุนเวียน ดินพื้นที่ป่าฟื้นฟูเป็นป่าใช้สอย/ความหลากหลาย

- นโยบายและหลักการ**
- แนวทางโครงการหลวง
 - SDGs
 - นโยบายของรัฐ
 - นโยบายจังหวัด

- องค์ความรู้และข้อมูล**
- งานวิจัย, ความรู้
 - แผนชุมชน
 - แผนที่รายละเอียด
 - แผนปฏิบัติการ
 - แผนแม่บท

- บทบาท**
- เกษตรกร, ชุมชน
 - หน่วยงานทุกภาคส่วน

- ปัจจัยความสำเร็จ**
- “การพัฒนาอย่างเป็นระบบครบวงจร ตรงตามภูมิสังคม”
1. องค์ความรู้ ข้อมูล และเทคโนโลยี (Big Data)
 2. การพัฒนาแบบโครงการหลวง
 3. การมีส่วนร่วมของชุมชน
 4. การบูรณาการของหน่วยงาน